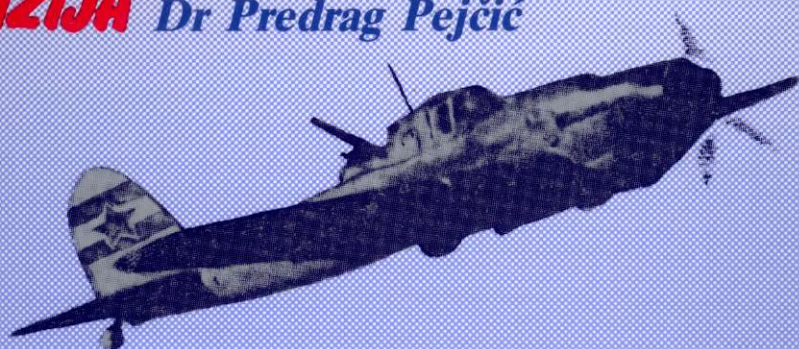

ČETRDESETDRUGA
VAZDUHOPLOVNA
DIVIZIJA Dr Predrag Pejčić

IZDAJE
VOJNOIZDAVAČKI I NOVINSKI CENTAR

Za izdavača

dr *Nikola Popović*, pukovnik, načelnik Centra

B i b l i o t e k a
RATNA PROŠLOST NARODA I NARODNOSTI JUGOSLAVIJE
Knjiga ČETRISTO PRVA

MONOGRAFIJA
JEDINICA NOVJ I PO JUGOSLAVIJE
Knjiga STO SEDAMDESET DEVETA

UREĐIVAČKI ODBOR

Antonić dr Zdravko-, *Branković dr Slobodan*, potpukovnik; *Dizdar mr Zdravko*-,
Đondović Radomir, pukovnik, sekretar; *Fidanova dr Slavka* \ *Janić Aleksandar*,
general-pukovnik; *Kotevski Melodije*, general-potpukovnik; *Kozličić dr Mithad*,
kapetan korvete; *Matović Ivan*, pukovnik; *Oro Svetozar*, general-potpukovnik,
predsednik, *Pavlović Predrag*, pukovnik; *Popov dr Čedo*-, *Popović dr Nikola*,
pukovnik; *Stanišić Milija*, general-potpukovnik; *Šukrija Ali*-, *Trgo Fabijan*,
general-potpukovnik; *Višnjić Petar*, pukovnik; *Vrtar mr August*, general-pukov-
nik; *Vukčević dr Slavko*, potpukovnik; *Zečević dr Momčilo*

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Radomir Đondović, pukovnik

UREDNIK

potpukovnik *Novica Šolaja*, profesor

RECENZENT
Vojislav Radović, general-major

STRUČNI REDAKTOR
Angel Ončevski, general-major

ČETRDESETDRUGA
VAZDUHOPLOVNA
DIVIZIJA *Dr Predrag Pejčić*

Beograd 1991.

UDK 358.411:949.71NOB

PEJČIĆ, Predrag

Četrdeset druga vazduhoplovna divizija / Predrag Pejčić. - Beograd : Vojnoizdavački i novinski centar : Komanda RV i PVO, 1991 (Beograd : Vojna štamparija). - 322 str. : ilustr. ; 24 cm (Biblioteka Ratna prošlost naroda i narodnosti Jugoslavije ; knj. 401. Monografije jedinica NOVJ i PO Jugoslavije ; knj. 179) (Edicija Vazduhoplovstvo u narodnooslobodilačkom ratu ; knj. 4)

Tiraž 2000 primeraka.

a) Vazduhoplovstvo u NOR-u - Četrdeset druga vazduhoplovna divizija NOVJ

Monografija ČETRDESET DRUGA VAZDUHOPLOVNA DIVIZIJA predstavlja sistematizovano štivo o jednoj od dve vazduhoplovne divizije NOVJ (JA). To je značajan naučni i istorijski doprinos vojnoj historiografiji, vojnoj publicistici i istoriji našeg ratnog vazduhoplovstva. U knjizi je dat borbeni put ove vazduhoplovne divizije, a posebno su istaknuta ratna dejstva u završnim operacijama za oslobodenje Jugoslavije.

Knjiga sadrži i karakteristike dejstava, sadejstvo i koordinaciju sa jedinicama Jugoslovenske armije, izbor iz originalnih dokumenata, fotografije, kao i spiskove ljudstva po vazduhoplovnim pukovima i ostalim organizacijskim jedinicama 42. vazduhoplovne divizije.

CIP - katalogizacija u publikaciji
Centralna biblioteka JNA

Uvod

Krajem septembra 1944. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije već je predstavljala značajnu vojnu snagu koja je, do tada, oslobodila veliki deo naše zemlje. U njenom sastavu nalazilo se 50 divizija, znatan broj samostalnih brigada i partizanskih odreda, KNOJ, kao i jedinice Ratne mornarice.

Nad teritorijom Jugoslavije u to vreme dejstvovalo je nekoliko jedinica Vazduhoplovstva NOVJ: 1. i 2. eskadrila NOVJ, koje su u operativno-administrativnom pogledu bile potčinjene Štabu 281. vinga BAF (Balkan Air Force - Balkanske savezničke vazduhoplovne snage), Eskadrila za vezu Vrhovnog štaba NOV i POJ, kao i Eskadrila 5. korpusa NOVJ.

Nad Jugoslavijom su, takođe, dejstvovale i vazduhoplovne jedinice saveznika koje su se bazirale na aerodromima u Italiji i severnoj Africi: RAF (Royal Air Force - Britansko ratno vazduhoplovstvo) i USAAF (United States Air Army Force - Ratno vazduhoplovstvo SAD,¹) kao i WS (Voennye vozdušnye sily - Ratno vazduhoplovstvo Sovjetskog Saveza),² koje su bazirale na aerodromima u Ukrajini, Rumuniji i Bugarskoj.

Prvih dana septembra 1944. sovjetske jedinice iz sastava 3. ukrajinskog fronta izbile su na rumunsko-bugarsku granicu, a zatim, za dva dana, 8. i 9. septembra, zaposele polovinu bugarske teritorije. Prodor Crvene armije kroz Rumuniju i Bugarsku bio je izuzetno slučajan za vojno-političku situaciju na Balkanu, a posebno za našu zemlju, preko koje je nemačka Grupa armija „E” otpočela da se izvlači iz Grčke. Neposredno izbijanje Crvene armije na Dunav ugrozilo je i nemačke jedinice koje su, prvenstveno, bile u Srbiji.

Na Balkanskom poluostrvu nalazile su se sledeće nemačke i kvislinške jedinice:

- Grupa armija „E” u čijem su sastavu bile: 2. tenkowska armija raspoređena u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnog Gori i Albaniji; jedinice pod komandom nemačkog vojnog komandanta za Srbiju, i
- Grupa armija „E” u Grčkoj.

¹ Detaljnije podatke o dejstvu avijacije zapadnih saveznika nad Jugoslavijom u drugom svetskom ratu videti monografiju „Prva i Druga eskadrila NOVJ”, P. Pejčića, u izdanju VINC, Beograd, 1991.

² Podaci o dejstvu sovjetskog vazduhoplovstva obrađuju se u glavi XII - Saradnja i koordinacija borbenih dejstava.

Ukupne neprijateljeve snage, zajedno sa kvislinzima (ustaše, četnici, belogardejci, balisti, muslimanska milicija, itd) iznosile su oko 700.000 ljudi, što je predstavljalo izuzetnu brojnu nadmoćnost nad NOVJ koja je, tada, brojala oko 400.000 starešina i boraca.

Pored tih snaga, Nemci su raspolagali i ratnom mornaricom.

Nemačke vazduhoplovne snage, u drugoj polovini 1944, bile su pod komandom vazduhoplovstva „Jugoistok“. Zbog razvoja vojne situacije - u kojoj je Crvena armija snažno prodirala na južnom pravcu svog nastupanja i u vreme kada je i u Rumunija napustila Sile osovine - nemačko vojno rukovodstvo formira novu vazduhoplovnu grupaciju „Severni Balkan“, čije su avijacijske jedinice bazirale na aerodromima u Banatu.

Nemačka avijacija je u to vreme, praktično, izavršavala višenamenske zadatke. Vazduhoplovna grupacija „Severni Balkan“ je organizovana radi pružanja podrške nemačkoj grupi kopnenih jedinica „Bazin“, koja je bila određena da brani Banat, ali isto tako i ostalim nemačkim snagama koje su ratovale u istočnoj Srbiji, u odbrani Beograda, a kasnije na sremskom frontu i u istočnoj Bosni. Nemački komandant vazduhoplovnih snaga u Grčkoj upotrebljavao je avijaciju za zaštitu jedinica koje su se izvlačile preko naše zemlje. Tom prilikom nemačka avijacija je koristila sledeće aerodrome: Bitolj, Tetovo i Skoplje, zatim Obilić kod Prištine i Kraljevo, a kasnije Podgoricu (Titograd) i Berane (Ivangrad) i ostale u dubini naše zemlje.

Avijacijske jedinice „Severni Balkan“ brojile su oko 20 eskadrila, od čega: deset eskadrila borbene avijacije, po tri eskadrile dnevnih i noćnih lovaca, kao i tri do četiri izviđačke. Avioni su izvesno vreme bazirali na aerodromima: Zemun, Niš, Kragujevac, Kruševac, Kraljevo, zatim Novi Sad i Vukovar, kao i na aerodromima u Banatu: Pančevo, Kovin, Ečka, Starčevo, Ilandža i Orlovat.

Početak novembra 1944. komandu nad svim avijacijskim jedinicama je preuzela Komanda 4. vazduhoplovne flote, s obzirom da je prethodno ukinuta Vazduhoplovna komanda „Jugoistok“, koja se zajedno sa ostalim snagama nemačkog Vermahta povlačila ispred Crvene armije i tih dana bila u Mađarskoj. Pored ukinute komande „Jugoistok“, rasformirana je i grupacija „Severni Balkan“. Sve avijacijske jedinice koje su se nalazile u Mađarskoj, ali su deystvovala nad Jugoslavijom (severna Bačka i Baranja), došle su pod Komandu 2. vazduhoplovnog korpusa. Za upotrebu avijacije nad Hrvatskom ponovo je imenovana komanda „Avijacija Hrvatska“, koja je i ranije postojala.

U vreme kada otpočinju dejstva Grupe vazduhoplovnih divizija, odnosno sredinom januara 1945. komandu nad jedinicama nemačke avijacije, koja se nalazila u južnoj i zapadnoj Mađarskoj, preuzima 1. vazduhoplovni korpus. Komandant tog korpusa odlučivao je o borbenim dejstvima avijacije između Dunava i Drave.

Nemačko vojno rukovodstvo je smatralo da bi, u vreme kada su sovjetske jedinice pripremile i izvodile budimpeštansku operaciju,

avijaciju trebalo koncentrisati u severnoj Mađarskoj. Nemačke procene ukazivale su da je u sovjetskoj 17. vazduhoplovnoj armiji, koja je dejstvovala i nad delom teritorije jugoslavije i južne Mađarske, bilo oko 780 aviona, dok je u 5. i 8. vazduhoplovnoj armiji bilo još oko 2.200 aviona, odnosno da se u tri sovjetske vazduhoplovne armije nalazi blizu 3.000 aviona. Avioni 5. i 8. armije izvršavali su borbene zadatke nad severnom Mađarskom i Čehoslovačkom.

Nasuprot njima, u sastavu nemačke 4. vazduhoplovne flote, prema sovjetskim procenama, bilo je svega 656 aviona. Upravo zbog toga što su sovjetske kopnene snage, vazduhoplovstvo i mornarica težište svog napada usmerile prema Budimpešti, Komanda 4. vazduhoplovne flote takođe je skocentrisala svoje snage na tom pravcu. Iz tih razloga je za izvršenje borbenih zadataka na svom južnom krilu, odnosno i nad Jugoslavijom, 4. vazduhoplovna flota ostavila znatno manje snage od onih koje su dejstvovala u drugoj polovini 1944.

Zbog opšte vojne i strategijske situacije - kako na ovom delu vojišta tako i na zapadnom i italijanskom frontu - Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije (NKOJ) i sovjetska vrhovna komanda (Stavka) ocenili su da su potrebna zajednička dejstva NOVJ i Crvene armije u delu Jugoslavije. Procenjeno je da će ta dejstva biti od obostrane koristi: za NOVJ - koja u to vreme nije raspolagala savremenim naoružanjem (tenkovi, avioni, itd) i za Crvenu armiju - koja je time zaštitila svoj levi blok u budimpeštanskoj operaciji.

U tom cilju je u Moskvi, 21. septembra 1944, potpisan „Sporazum o koordinaciji dejstava NOVJ i Crvene armije“, po kome će - u okviru zajedničke operacije za oslobođenje Beograda - sa jedinicama NOVJ učestvovati, pored kopnenih snaga i rečne ratne flotile, i jedna vazduhoplovna grupa iz sastava 17. vazduhoplovne armije. Tom prilikom Državni komitet odbrane SSSR je doneo odluku da se NOVJ ustupi naoružanje i oprema za jednu tenkovsku brigadu, 12 pešadijskih i dve vazduhoplovne divizije. O privremenom ulasku sovjetskih trupa na delu jugoslovenske teritorije u Moskvi je izdat zvanični kominike.^{3*} Detalji sadejstva i koordinacije borbenih aktivnosti u istočnoj Srbiji i oslobođenju Beograda utanačeni su 4. i 5. oktobra 1944. tokom susreta vrhovnog komandanta NOV i POJ i načelnika Štaba 3. ukrajinskog fronta Crvene armije (general-pukovnik Sergej Birjuzov). Vrhovni komandant NOV i POJ je, međutim, 15. oktobra predložio da se sovjetske jedinice (ojačani 4. gardijski motomehanizovani korpus - koji je u to vreme sadejstvovao glavnim snagama 1. armijske grupe NOVJ u beogradskoj operaciji) pomere u rejon Sremske Mitrovice kako bi pomogle NOVJ u zarobljavanju i uništavanju neprijateljevih snaga u okuci Dunava do ušća Save. Za takvu operaciju Stab sovjetske vrhovne komande nije odmah mogao da pruži saglasnost, te se vrhovni komandant NOV i POJ, dan posle toga, 15/16. oktobra iz Krajove prebacio u Vršac.

¹¹ Videti saopštenje Telegrafске agencije Sovjetskog Saveza (TASS) od 29. novembra 1944. u zborniku dokumenata „Spoljna politika Sovjetskog Saveza u doba otadžbinskog rata“, tom II, Moskva 1946. (na ruskom jeziku).

Ustupanje vazduhoplovne tehnike i opreme regulisano je „Ugovorom o predaju Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije dve vazduhoplovne divizije i jedne oblasne vazduhoplovne baze Crvene armije“. Ugovor su, 15. novembra 1944, u Beogradu potpisali vrhovni komandant NOV i POJ i komandant 3. ukrajinskog fronta (maršal Fjodor Tolbuhin).

Tekst tog ugovora glasi:

„Ugovor o predaji Narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije dve vazduhoplovne divizije i jedne oblasne baze Crvene armije" - 15. novembar 1945.

Po ovlašćenju Vrhovnog komandanta Crvene armije, maršal Sovjetskog Saveza F. I. Tolbuhin - s jedne strane i vrhovni komandant Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije maršal Jugoslavije Josip Broz Tito - s druge strane, dogovorile su se o sledećem:

Tačka 1. - Na molbu vrhovnog komandanta NOVJ maršala Jugoslavije Josipa Broza Tita, a u cilju pomoći Sovjetskog Saveza Jugoslaviji, maršal Sovjetskog Saveza F. I. Tolbuhin predaje, a maršal Jugoslavije J. B. Tito prima - dve vazduhoplovne divizije i jednu oblasnu vazduhoplovnu bazu s celokupnom opremom i naoružanjem, sredstvima tehničkog i materijalnog obezbeđenja u skladu sa prilogom br. 1.

Tačka 2. - Dve divizije i jedna oblasna vazduhoplovna baza, koji se ovim predaju, s celokupnom ljudstvom, naoružanjem i opremom, prelaze na raspolaganje i potčinjenost u Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije na dan potpisivanja ovog ugovora.

Tačka 3. - Vrhovni štab Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, obavezan je da najkasnije posle četiri meseca od dana potpisivanja ovog ugovora, sve ljudstvo Crvene armije - divizija i oblasne vazduhoplovne baze koji se predaju, zameni odgovarajućim obučanim ljudstvom Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije.

Tačka 4. - Pitanje materijalne ili bilo kakve druge naknade od strane Jugoslavije Sovjetskom Savezu za oružje, opremu i drugi materijal, koji se po ovom ugovoru predaju, rešavaće se posebnim dogovorom kojim će biti predviđena naknada za svu pomoć koju Sovjetski Savez pruža Jugoslaviji.

Tačka 5. - Ovaj Ugovor sačinjen je u dva primerka, na ruskom i srpskom jeziku i stupa na snagu od momenta njegovog potpisivanja.

Po ovlašćenju Vrhovnog komandanta Crvene armije, maršal Sovjetskog Saveza Tolbuhin, s.r.

Vrhovni komandant NOVJ, maršal Jugoslavije, J. B. Tito, s.r.
„15. novembar 1944. godine, grad Beograd".⁴¹

⁴¹ Vojnoistorijski časopis br. 3/1978; dok. 16, Moskva (na ruskom jeziku).

S obzirom da se nije raspolagalo ovim dokumentom, u jugoslovenskoj istoriografiji je, međutim, prihvaćeno da je ovaj ugovor potpisan 16. oktobra u Beloj Crkvi. Tako se prvi pogrešan izvor o datumu potpisivanja prenosio sve vreme u svim našim vazduhoplovnim publikacijama.

Zanimljivo je da se sve do objavljivanja ovog ugovora i u sovjetskoj istoriografiji donosili pogrešni zaključci o datumu kao, na primer, u monografiji tendencioznog

Predaja te opreme i naoružanja našoj zemlji ovako je komentarisana u sovjetskoj historiografiji:

„Na molbu jugoslovenskog komandovanja 15. novembra 1944. sovjetska vlada je predala u operativnu potčinjenost 10. gardijsku jurišnu i 236. lovačku vazduhoplovnu diviziju, a takođe i 9. oblasnu vazduhoplovnu bazu, 15 aviona za vezu i nekoliko transportnih aviona. Tako se u NOVJ stvorila vazduhoplovna grupa (oko 350 aviona) pod komandom sovjetskog general-majora avijacije Vitruka!"⁵¹

Prilog br. 1, koji se navodi u Ugovoru u tački 1, sadrži:

- prvo, spiskove: jedinica 10. gardijske voronješko-kijevske jurišne vazduhoplovne divizije odlikovane Ordenom Kutuzova II stepena; jedinica 236. lovačke divizije, i jedinica 9. oblasne vazduhoplovne baze;

- drugo, brojno stanje 236. lovačke i 10. jurišne divizije i 9. oblasne vazduhoplovne baze;

- treće, brojno stanje aviona „jak-1“, „jak-3“, „jak-9“, „jak-7“ školski, „iljušin“ 11-2, UII-2 (školski) i Po-2 iz sastava ove dve divizije, i

- četvrto, vrstu i brojno stanje auto-moto sredstava.

Predma je tačka 2. Ugovora precizirala da te dve divizije i vazduhoplovna baza prelaze na raspolaganje i potčinjenost u Vrhovni štab NOVJ „na dan potpisivanja“, tj. 15. novembra 1944, tokom sledećeg perioda i neposredno do pred kraj rata, nastupili su izvesni problemi. Komandant Vazduhoplovstva NOVJ (general-major France Pire) obratio se Vrhovnom štabu iznoseći poteškoće koje su nastupile u vezi sa prijemom te vazduhoplovne grupe, koja je po svom komandantu (general-major Andrej Nikiforovič Vitruk) dobila i svoje ime:

„Grupa generala Vitruka sada je neposredno potčinjena komandantu 17. vazdušne armije, generalu Sudecu, koji je upotrebljava samo za borbene zadatke, kao sastavnu jedinicu 17. vazdušne armije. Ne vodi se računa o drugom zadatku ove avio-grupe, kao što je organizaciono-instruktorski u vezi sa formiranjem naših letaćkih i pozadinskih vazduhoplovnih jedinica.

Avio-grupa generala Vitruka ima naređenje da pripremi i obučiti za prijem materijala samo naše tehničko osoblje. Međutim, nije rešeno ko će i gde izvršiti obuku i trenazu letaćkog i ostalog pomoćnog osoblja, koje treba da popuni jedinice grupe Vitruk.

Da bi se navedene smetnje otklonile i stvari postavile na svoje mesto, u cilju što brže obuke i pripreme celokupnog ljudstva koje će primiti letaćke i pozadinske jedinice grupe Vitruk, treba najhitnije regulisati sledeće:

naslova „Sovjetske oružane snage u borbi za oslobođenje naroda Jugoslavije“ (izdanje Ministarstva odbrane SSSR, Moskva, 1960, na ruskom jeziku) u kojoj se navodi da je ugovor potpisan 16. oktobra 1944. „u rejonu Beograda“. Međutim, u knjizi „Oslobodilačka misija sovjetske oružane sile u drugom svetskom ratu“ (Moskva, 1974, na ruskom jeziku) 16. oktobar se uzima kao datum kada je sovjetsko rukovodstvo naredilo maršalu Tolbuhinu da posle beogradske operacije dejstvuje u dubini Jugoslavije. „Oslobodilačka misija sovjetskih oružanih snaga u drugom svetskom ratu“ (izdanje političke literature), Moskva, 1974, (na ruskom jeziku).

1. - Preko Vrhovne komande Crvene armije treba izdejsstvovati naređenje da je avio-grupa generala majora Vitruka neposredno potčinjena maršalu Titu.

2. - Da se naše osoblje svih specijalnosti odmah raspoređuje u odgovarajuće jedinice pod istim uslovima kao i sovjetsko osoblje. Na taj način bi se sve osoblje, po svim jedinicama grupe Vitruk, dupliralo sa našim osobljem i tako u što kraćem roku osposobilo za samostalan rad.

3. - U vezi s tim treba regulisati da se sve naše osoblje koje bude raspoređeno u sovjetske jedinice, snabdeva svim potrebama iz sovjetskih izvora kao i njihovo osoblje, izuzev ishrane, koja bi se preko intendanature grupe Vitruk, po trebovanju, povlačila iz naših izvora po područjima po trebovanju za broj našeg osoblja koje se u ovim jedinicama nalazi.

4. - Pošto se redovno snabdevanje sovjetskih jedinica grupe Vitruk vrši po ustaljenoj normi za 17. vazd. armiju, to se sve potrebe u duhu tačke 3. neće moći povlačiti i za naše osoblje. Zato je neophodno potrebno da se snabdevanje jedinica grupe Vitruk osigura direktnim putem iz Sovjetskog Saveza u odgovarajućoj količini. Za donošenje ovakvog rešenja je nadležna jedino Vrhovna komanda Crvene armije.

5. - Istim načinom snabdevanja, kao pod tačkom 4. treba regulisati i snabdevanje gorivom i mazivom, kao i tehničkim potrebama za avione i automobile.

6. - Sve letaćko osoblje koje je prikupljeno, treba što pre uvežbavati u zasebnoj trenažnoj pilotskoj školi, koja će letače osposobljavati i upućivati na raspored u eskadrile grupe Vitruk.

„Molim da se sva ova pitanja reše u duhu predloga. U protivnom, preuzimanje dodeljene nam grupe Vitruk neće biti završeno u predviđenom vremenu .

Ove i druge poteškoće odraziće se, u izvesnom smislu, na dalji tok dejstava jugoslovenskih vazduhoplovnih pukova, ali isto tako i sovjetskih, u prvom redu na koordinaciju i sadejstvo avijacije sa jedinicama 1, 2. i 3. jugoslovenske armije, kojima je pružana vazduhoplovna podrška, a posebno u određenim etapama izvođenja borbenih dejstava u našoj zemlji.

Pomoć koju su sovjetske jedinice otpočele da pružaju NOVJ naišla je na izvesno negodovanje kod zapadnih saveznika. Oni su, kao što je poznato, pomogli u obuci i formiranju 1. i 2. eskadrile NOVJ, a dejstvima BAF-a pružali vazduhoplovnu podršku jedinicama NOVJ. Tokom NOR-a pružali su i veliku pomoć u dopremanju ratnog materijala, hrane i sanitetske opreme, kao i u evakuaciji ranjenika, bolesnika, dece, žena i iznemoglih u savezničke vojne bolnice u Italiji.

Početak kulminacije zahlađivanja odnosa među saveznicima, odnosno unošenje sve hladnijih tonova u međusavezničke odnose, predstavlja kritička analiza saradnje Jugoslavije i Sovjetskog Saveza, pri čemu se,

⁶⁾ Arhiv OS (u daljem tekstu: AOS), "k. 1466/1, br. reg. 24-2.

kao prioritetno, kod Britanaca ističe strah od uspostavljanja još čvršćih veza:

„To sigurno ne bi bilo u našem dugoročnom interesu, jer želimo, ako je moguće, da navedemo jugoslovensko vazduhoplovstvo da od nas očekuje avione i obučavanje, ne samo za vreme rata, već i kasnije...“⁷⁾

U savezničkoj vrhovnoj komandi na Mediteranu kao predlog data je mogućnost da se Britanci brinu „o jugoslovenskoj mornarici i vazduhoplovnim snagama, dok se Rusi brinu o kopnenoj vojsci... Rusi već uvežbavaju stotine jugoslovenskih pilota i stavili su pod Titovu komandu znatne vazduhoplovne snage, čijim avionima sada očito pilotiraju ruski piloti, ali koje će, što je pre moguće, biti predane jugoslovenskim pilotima. Stoga, ako uskoro ne utvrdimo svoje zahteve i iskolčimo svoje zemljište Tito će steći vazduhoplovne snage nezavisno od nas, i nas će pregaziti događaji!“⁸⁾

U takvoj situaciji otpočinje prikupljanje naših vazduhoplovnih kadrova, njihova preobuka i borbena obuka, kao i formiranje naših vazduhoplovnih jedinica.

Vrhovni komandant NOV i POJ će se još jednom obratiti Sovjetskom Savezu, smatrajući neophodnim dalje naoružavanje naše armije. Tom prilikom je zahtevano da se isporuče i druga tehnička sredstva, koja su bila obećana našoj delegaciji za vreme razgovora u Moskvi, januara - februara 1945. U tom pismu, u vezi sa vazduhoplovstvom, stoji:

„Pomoć u materijalno-tehničkom obezbeđenju naše avijacije: tri divizije borbene i jedna divizija transportne (pogonski materijal, naoružanje, rezervni delovi i agregati), a takođe nadoknaditi izgubljeni materijalni deo, radi dovođenja našeg stanja u punu formaciju!“⁹⁾

Iz depeše O.G. Sardenta, zamenika državnog podsekretara u britanskom Forinj Ofisu general-pukovniku Vilijamu Eliotu, komandantu BAF-a, 2. oktobra 1944; u dokumentaciji britanskog ministarstva spoljnih poslova - FO 371, R 15835/92, str. 143.

Iz poruke brigadira Ficroja Maklejna, šefa Britanske vojne misije pri Vrhovnom štabu NOV i POJ, 9. decembra 1944, za ministra predsednika Vinstona Cerčila; u dokumentaciji Ratnog kabineta Velike Britanije - PREM 3/515/3, str. 69.

⁹⁾ Iz pisma Staljinu, 13. maja 1945, AOS, k. 17A, br. reg. 4-1/4.